

Vlado Ilić

KULTURA KONFLIKTA

Dinamike poretka ljubavi – uvidi i saznanja

Priredila
Nježna Pivac Ilić

■ Laguna ■

Copyright © 2009, Vlado Ilić
Copyright © 2014 ovog izdanja, LAGUNA

S velikom zahvalnošću posvećujem ovu knjigu svojoj ženi Nježni, koja me je s mnogo razumevanja i topline sve vreme njenog nastajanja podržavala i davala mi svaki put novo nadahnuće, pre svega u trenucima konfliktnih situacija koje bismo uz obilje ljubavi uvek zajednički prebrodili i iz kojih su nastali mnogi momenti inspirativni za štivo koje je pred vama...

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ovde se bolje vidi...

Jednog lepog letnjeg dana Nasredin-hodža je izgubio svoj prsten. Ceo dan proveo je bezuspešno ga tražeći po kući. Kada se smrklo, izašao je pred kuću i u svetlu punog meseca nastavio svoje traganje u dvorištu.

Njegova žena konačno ga zapita: „Zaboga, Nasredine, šta to radiš ceo dan?“

On joj odgovori: „Izgubio sam prsten, evo čitav dan ga tražim i nikako da ga nađem.“

„A gde si ga izgubio?“, htela je žena da zna u želji da mu pomogne.

„Unutra“, odgovorio je Nasredin.

„A zašto ga tražiš napolju?“

„Pa, napolju se bolje vidi...“, odgovori Nasredin.

Sadržaj

O knjizi <i>Kultura konflikta</i> Vlade Ilića	13
Uvod.	17
Meditacija.	20
Konflikt kultura	22
Ni na nebu ni na zemlji	23
Pravo na postojanje	28
Osnovi porodičnog rasporeda.	39
Genetika emocija.	43
Optimalan porodični raspored	45
Pravo na pripadnost	48
Upletenost, nedužnost, krivica	50
Savest	52
Nedužnost i krivica	57
Roditelji i deca	61
Primer iz prakse	63
Drugi primer	65

Srećna deca	68
Savest i poravnanje.	69
Poravnanje i ljubav.	72
Idealna ljubav.	73
Primer poremećenog poretka.	73
Poredak prvenstva	75
Tatine ćerke privlače mamine sinove	77
Sreća	80
Unutrašnja slika	81
Slepa ljubav	82
Obrnuti poredak	83
Ljubav koja ima budućnost	86
Bezuslovna ljubav	89
Ljubav, poravnanje, osveta	97
Pravo na život	98
Ljubav i novac	98
„Alergična na pesticide“	104
Hrana uzgajana s ljubavlju	105
Novac je energija života	109
Nastanak novca	114
Živimo u <i>jang</i> -sistemu.	116
Prvi kontakt s detetom	120
Druga strana medalje	121
Seksualni čin osnova je celokupnog života	122
Pridajemo li uopšte dovoljan značaj samom činu rođenja svog deteta?	123
Ponašanje oca	124
Najčešće predrasude i greške koje čine roditelji	125

Primer carskog reza	127
Uloga oca u porodičnom životu	129
Kultura konflikta („integrat“).	131
Budistička priča	134
Bog Otac	135
Inicijacija	137
Odnos prema životu	144
Izvor života – meditacija	147
Gepard i antilopa.	150
Šamanske priče: <i>Ponosna duša</i>	152
Depresija gleda u daljinu	154
Rasplet energetske blokade	156
Seksualno zlostavljanje u porodici (Bert Helinger).	158
Braća i sestre	162
Ratne traume	165
Prvi primer	165
Drugi primer: Katolička crkva, pravoslavna crkva, islam.	169
„Sve je povezano sa svime“	172
Koreni	172
Miscelanea	177
<i>Priča o čaju</i>	177
Kalemegdanska meditacija	182
Prilog 1 – <i>Priča o čaju</i> (odlomak iz predstave)	187
Prilog 2 – Medijska manipulacija i kontrola naše svesti	194
Priča o jednom blokbusteru	196
O autoru	205

O knjizi *Kultura konflikta* Vlade Ilića

Uvidi i saznanja koje nam u knjizi *Kultura konflikta* predstavlja Vlado Ilić intelektualno nas uvode u *Unus Mundus*, životonosni kreativni matriks u okviru kojeg se, prema raznim autorima – od Paracelzusa i Vang Fu Čija, pa do Junga i Dejvida Boma – prevazilazi dualnost, u okviru kojeg se isceljuju podele, u okviru kojeg pojedinac uranja u dušu univerzuma.

Vlado Ilić nam pritom ukazuje da s tim sveobuhvatnim kontinuumom, premda je nedostupan čulnoj percepciji, možemo da uspostavimo ne samo pasivnu, nego i svrsishodnu komunikaciju te da, između ostalog, spoznamo aspekte koji dinamički motivišu i naša osećanja, i naše predstave, i naše ponašanje.

Za to nam je, naravno, potreban odgovarajući pristup. A, među onim oprobanim, Vlado Ilić nam izlaže pristup koji nam se otvara „porodičnim rasporedom“.

Nizom komunikacija uspostavljenih preko „porodičnog rasporeda“ autor nam pak pre svega predočava u

kojoj meri je čovek biće *odnosa*. I to ne samo odnosa s drugim ljudskim bićem, nego i odnosa s nizom konteksta koji su međusobno uronjeni jedan u drugi, kao kontekst u kontekstu – od onog porodičnog, preko grupnog, ambijentalnog, profesionalnog, etničkog, kulturalnog, religijskog, socijalnog, do svakog drugog...

Ilić nam, međutim, predočava i da bez autentičnog odnosa s onim drugim, kako bićem tako i kontekstom, čovek ne može da dođe ni do samog sebe.

U nizu ispričanih tema autor knjige *Kultura konflikta* ukazuje nam, naime, i da u tom dolaženju do samog sebe i istovremenom uspostavljanju odnosa s drugim – bićem ili kontekstom, svejedno – nailazimo na razne prepreke, s tim što u njihovom nastajanju često i sami učestvujemo. U sledstveno pobuđenoj žudnji, međutim, obično težimo da reagujemo kontraproduktivno. Povodimo se, naime, za surogatima, zapravo mamcima koje nam nude razne vrste „spasitelja“. Dakako spasitelji spasavaju na način koji njima odgovara i koji, shodno tome, ne može da nam utoli žudnju... I nedugo potom (prema poznatom Karpmanovom načelu) spasitelji se pretvaraju u progonitelje, a iz neutoljene žudnje izranjaju razni vidovi patnje...

U svom osobenom maniru Ilić nam ukazuje da patnja nije uzaludna. Osim toga podseća nas da iza patnje obično možemo da nađemo neki konflikt kojem on redefiniše značenje. Naime autor sagledava konflikt kao mogućnost za razvoj, i to razvoj i ka ljubavi i usled nje, s tim što je tu reč o „ljubavi koja vidi“, budući da „samo ona ima budućnost“.

U takvom autorovom usmerenju ogleda se zapravo alhemičarski aksiom, poznat još i kao *Aksiom Marije*,

prema kojem: „Iz jedan proizlazi Dva, iz Dva proizlazi Tri, a iz Tri proizlazi Jedan – kao Četiri.“

Drugim rečima, Jedan, kao ono celo i kao ishodište razvoja, predstavlja primarni nivo, odnosno ono BITI. Njegovim razvojem dolazi do uDVAjanja, to jest do pojave i opstajanja onoga IMATI, ali ne u smislu komplementarnosti, nego u vidu izrastanja formalne podele. Zbog sledstvene „stacionarne“ suprotstavljenosti razvija se napetost za koju je karakteristična težnja obeju formalno podeljenih strana da nadvladaju onu drugu te da se same predstave kao celina. Ta tenzija vlada sistemom sve do pojave onog VOLETI. VOLETI, kao Tri, transformiše pak dominirajuću napetost u tok koji ceo sistem usmerava ka onom Četiri. Četiri, dakako, predstavlja povratak celovitosti, dakle, ono Jedan, odnosno BITI novog nivoa, koje je istovremeno i početak novog ciklusa razvoja...

Dakako, ta transformacija – u okviru koje se jedinka → zahvaljujući razvoju → susreće s konfliktima → koje prevazilazi ljubavlju → koja je iznova vodi drugačijem ličnom polazištu → kao i drugačijem ličnom razvojnom putu – svakako nije laka.

Njena jednostavnost, međutim, koju su spoznali alhemičari, a očituje se i u priči Vlade Ilića, saobrazna je uvidu da nam zasigurno „Bog ne daje nerešive zadatke...“

Prof. dr Vuk Stambolović

Uvod

Iako se s konfliktom gotovo svakodnevno susrećemo, na njega vrlo često gledamo kao na nešto remetilačko i negativno, pokušavamo da ga ignorišemo, zaobiđemo ili izbegnemo. Ali što se više izbegava spoljni konflikt, tim više narasta onaj unutrašnji. Koliko god ponekad bio izlišan i besmislen, konflikt je često neminovan, neizbežan. On je sastavni deo našeg života i njegove uzroke i rešenja nećemo moći pronaći nigde izvan nas, nego duboko u nama.

Paradoksalno, svaki konflikt predstavlja približavanje, i to intenzivno približavanje. Svojom neminovnošću on nas primorava da se suočimo i izložimo jedan drugom.

Ima i konflikata pri kojima ne dolazi do suočavanja – na primer, kada o nekome već imamo određenu predstavu, to jest unutrašnju sliku. Tada svoju pažnju umesto na njega usmeravamo ka vlastitoj unutrašnjoj slici o njemu.

Ponekad se konflikt jednostavno projicira prema nekom slabijem, koji mora da ispašta umesto onog jačeg kojeg se bojimo. Tako, na primer, dolazi do projekcije

konflikta s partnerom na dete, ili pak kolegice i kolege na poslu, ili se konflikt s ocem odnosno majkom projektuje na muža ili ženu, ili pretpostavljene u školi, na fakultetu, na poslu... Konflikt tada može da bude rešen samo ako pogledamo na one s kojima smo zaista u konfliktu i gledamo ih dokle god ih ne *vidimo*. To znači da na njih gledamo tako što ćemo ih videti kao pojedinačne osobe, a ne kao nekoga ko ima određenu ulogu ili je pripadnik određene grupe. Često je za razrešenje konflikta dovoljna jedna jedina reč koja doprinosi istinskom zbližavanju – s ljubavlju. Kao, na primer: „Hvala“ ili „Molim te“.

Ponekad se konflikt javlja usled razočaranja nastalog zbog toga što naša očekivanja nisu ispunjena. To je konflikt vezanosti. On se često projicira na Boga ili crkvu, a uglavnom je usko vezan za nezadovoljstvo zbog neispunjenih očekivanja u odnosu s roditeljima ili voljenom osobom. Što su naša očekivanja veća, jače su nevidljive niti vezanosti. Takvi i slični konflikti – oni s roditeljima, na primer – mogu se vrlo lako rešiti ako se oprostimo od sopstvenih očekivanja i tako oslobodimo svoje vezanosti. Odjednom nestaje i bes – i mi smo slobodni.

Kada je reč o našim očekivanjima usmerenim prema našoj predstavi o Bogu, tu se uglavnom ponašamo poput dece koja čeznu da dobiju roditeljsku pažnju i ljubav. Ta očekivanja pomerena su od roditelja na predstavu o Bogu... i time usmerena uprazno.

Iz velike ljubavi, ali i iz straha, nesigurnosti ili jednostavno tobožnje tolerantnosti, u težnji za harmonijom često pokušavamo da izbegnemo konflikte i – nauštrb konflikta i gušeći agresivnost koja se zbog toga javlja u

nama – negiranjem agresivnosti i konflikta dođemo do harmonije i mira.

Ali mir se ne može posmatrati izdvojeno od rata i konflikta. Mir i konflikt, to jest rat, moramo posmatrati mnogo obuhvatnije, mnogo šire. Svet je u neprekidnom dinamičnom pokretu.

Ja ne znam da li je taj pokret božanska snaga i sasvim je svejedno kakvo ćemo mu ime dati. Za mene je taj pokret, ta snaga, ta energija, nešto u velikoj meri božansko, možda najbožanstvenije što možemo da spoznamo. Ta energija podjednako je okrenuta svemu, ona ne pravi razliku. I kada se nađemo u rezonanci s njom, onda smo u miru sa svime, onakvim kakvo jeste. I onda smo se obreli u sasvim drugoj ravni, u sasvim drugačijoj dimenziji ljubavi, onda možemo da osetimo dah duhovne, spiritualne ljubavi. Da bismo dosegli tu ljubav, moramo prevazići svoje emocije i granice. A na tom putu ima nekoliko poteškoća.

Glavnu prepreku spram te duhovne ljubavi predstavlja naša savest. Pogledajmo narode koji ratuju, kao što je to bio slučaj na tlu bivše Jugoslavije: Srbi su bili u konfliktu s Muslimanima, Hrvatima, Slovencima... Svaka nacija vodila je rat ispunjena osećanjem dobre savesti, svaka za sebe. Svaka ponaosob imala je dobru savest. Odakle im energija? Odakle su crple energiju za takav konflikt? Iz *dobre, čiste savesti*. Dobra, čista savest osnovni je pokretač rata.

Savest ima jednu osnovnu funkciju. Vezuje nas za našu porodicu, za našu grupu, za naš narod. Čim spoznamo da nam je ugrožena pripadnost vlastitoj porodici, odmah

nam se javlja loša savest. A ako možemo da se ponašamo tako da nam je osigurana pripadnost našoj porodici, onda imamo dobru, čistu savest.

I tako dospevamo do najvažnijeg momenta: zato što nas naša savest vezuje za našu porodicu, ona nas istovremeno razdvaja od drugih porodica. Da bismo sa sigurnošću pripadali svojoj porodici, moramo da odbijemo druge. Pravo na to daje nam dobra, čista savest. Da istovremeno pripadamo vlastitoj porodici i, s druge strane, odbacimo ono što joj ne pripada, da budemo protiv svega što je strano, što je drugačije. I kako onda doći do mira? Tako što ćemo prerasti svoju dobru, čistu savest.

* * *

Meditacija

Krenite u sopstvenu dušu. I onda pogledajte na sve one na koje ne želite da gledate. Na sve koji su isključeni, koje je vaša porodica izopštila. I sada se povežite s tom duhovnom snagom koja ne pravi razliku među njima, za koju je sve isto. Osmotrimo potom šta se dešava kada sve te osobe pogledamo, dokraja sagledamo i s jednakom ljubavlju prihvatimo.

To se dâ vrlo jednostavno ispitati. Pogledajmo najpre svoju majku i svog oca. Volimo li ih jednakom ljubavlju, ili ipak jedno volimo više od drugog? Šta se dešava kada ih oboje vidimo kako stoje jedno pored drugog i gledamo na njih s jednakom ljubavlju? A sada posmatrajmo očevu porodicu i majčinu porodicu. Koju više volimo? I šta se dešava kada i jednu i drugu volimo jednakom ljubavlju?

Normalno je da su majka i otac različiti i da su porodice iz kojih potiču različite. Ali ta duhovna ljubav je ista, jednaka i za jedne i za druge, bez obzira na to što su različiti. I ovde možemo da spoznamo osnovne zakone mira. Ljubav znači i mir, a mir znači da sve gledamo s istom ljubavlju, iako su različiti. Istovremeno volimo te različitosti u sebi, tu mušku i žensku energiju koja se spaja u nama i koja je sa svime povezana... A sada osetite kako to deluje na vašu dušu.

Time smo dotakli srž KULTURE KONFLIKTA. Ona nam može pomoći da i u konfliktnoj situaciji – s voljenom osobom, na primer – na osobu ne gledamo kao na neprijatelja, nego da uvažavamo i volimo upravo tu njenu različitost, da shvatimo bitnost i neminovnost konflikta za sopstveni rast i iskoristimo ga da u voljenoj osobi, kao u ogledalu, otkrijemo one delove koje nismo u stanju da vidimo u sebi, jer upravo to je ono što nam najviše smeta kod voljene osobe. Ono što nam se u nama samima nimalo ne dopada i sa čime ne možemo i ne želimo da se suočimo. Kada to spoznamo, onda voljenoj osobi možemo da obrazložimo šta je za nas bitno i jasno joj stavimo do znanja da nas je povredila svojim ophođenjem. Možda ćete upravo kroz konfliktnu situaciju sebe dovesti na saznajni nivo na kojem ćete konačno i sami shvatiti šta je za vas toliko bitno, i izreći ćete to voljenoj osobi, spoznajući istovremeno svoj udeo u nastanku konflikta. A za pričinjenu povredu nećete je moliti za oprostaj, nego ćete voljenu osobu pogledati i reći joj: „Žao mi je.“ Tu počinje nešto novo, novi kvalitet ophođenja, tu počinje kultura konflikta.

Konflikt kultura

Ali mi se nalazimo usred rata na mnogim poljima. Ne samo što je materijalno blagostanje u velikoj meri zasnovano na ratu i ratnoj industriji, nego se bojno polje rata u kojem smo svi mi glavni akteri nalazi duboko u nama, kod kuće, u našim porodicama, za stolom i na stolu, u našoj hrani, u poljoprivredi, u preparatima i lekovima čije nam korišćenje s navodnim ciljem poboljšanja zdravlja sugerišu hemijska i farmaceutska industrija... Došlo je do poremećaja osnovnih zakona života. Kako izaći iz tog kruga? Kako ponovo uspostaviti ravnotežu između duha i materije? Kako u poplavi informacija iskristalisati onu pravu? Kako prevazići strah, koji je najbolji prijatelj svih medijskih kampanja i manipulacija? Treba li se pretvoriti u nepopravljivog večitog skeptika?

Jednu mogućnost izlaska iz tog kruga i čvrst oslonac pruža, svakako, jačanje porodice, tog osnovnog izvora naše energije i snage. Kad na takav način ponovo steknemo poverenje u sebe i pouzdanje i sigurnost u ljubav koja od naših predaka preko naših roditelja teče ka nama, nećemo morati grčevito da tražimo kompenzacije spolja, u trenutnom bleštavilu veštačkog svetla. Kada se okrenemo ka sebi i tu ponovo otkrijemo sva bogatstva koja su u nama i povezanost sa svime što nas okružuje, nećemo više biti tako lak plen PR kampanja konzumerističkog društva u kojem živimo...

Ratna industrija, *Monsanto*, *Nestle*, *Unilever*, *McDonald's*... nisu nastali tek tako. Svi mi smo na svoju sopstvenu štetu doprineli njihovom strelovitom uspehu

i napretku. Da nisu oni možda svojevrsni *prosvetitelji* Novog doba? Možda ćemo upravo uz njihovu pomoć uspeti da se otrgnemo iz učmalosti, probudimo iz dugogodišnjeg sna i konačno smognemo hrabrosti da više ne iščekujemo spas i spasitelja spolja, nego ih konačno nađemo tamo gde on zapravo jeste – u nama samima.

Neka od postavljenih pitanja deluju možda na prvi pogled provokativno. Zadovoljstvo mi je da podelim s vama svoja iskustva i spoznaje koje su mi pomogle na putu potrage za nekim odgovorima. Primerima iz svoje terapeutske prakse želim da ukažem na važnost integracije svih elemenata jednog sistema, pre svega porodičnog – ali i društvenog, ekološkog i tako redom, sve do kosmičkog, čiji smo mi, svako od nas, neophodan integralni deo – jer svaki konflikt kultura koji se dešava oko nas ogledalo je konflikta unutar nas. Istovremeno želim da ukažem na ulogu ljubavi i duhovnosti i šta znači ići vođen tom spiritualnom ljubavlju. To je realna energija u pravcu mira. Taj mir, kao i rat, počinje u nama. U svakome od nas.

Ni na nebu ni na zemlji

Deda mi je u detinjstvu često pričao bajku o čudnovatom, tajanstvenom zamku *ni na nebu ni na zemlji*. Ni u snu nisam mogao da pretpostavim da bi tako nešto moglo da postoji. Nije mi baš sve bilo jasno, ali nije ni bilo važno: moj deda je bio najbolji pripovedač i istinski sam uživao u njegovim pričama. Tek mnogo kasnije polako sam počeo da shvatam. Da, ja sam rođen u zemlji koje nema – negde između neba i zemlje.

Jugoslavija – nekad sanjana zemlja izobilja i mira, zemlja Južnih Slovena i njihovih suseda. Zemlja neostvarenih snova dèla Slovena da će u njoj konačno moći da ostvare svoju vekovnu čežnju za zajedničkim životom.

Pre više od četvrt veka napustio sam Jugoslaviju – svoj zavičaj, svoju domovinu.

Vođen snažnim unutrašnjim nagonom, koji ni sebi a kamoli drugima nisam bio u stanju da objasnim. Jer imao sam zaista sve; iako još student, već sam radio, dobro zarađivao, imao porodicu, krug dragih prijatelja, zaista sve. Pa ipak, svu tu sigurnost svakodnevice najednom sam morao da ostavim za sobom – prepuštajući se snažnom unutrašnjem impulsu, otišao sam sa svojom malom porodicom u Nemačku da bih tamo ponovo započeo, od nule.

Tek mnogo godina kasnije, zahvaljujući poretku ljubavi, počeo sam da shvatam zašto...

Osim retkih izuzetaka, većina Jugoslovena živela je bez svog nacionalnog identiteta. Po mom osećaju, većina je posedovala snažno izraženu kolektivnu svest koja je daleko prevazilazila granice nacionalnog.

Srbi i Hrvati, Hrvati i Muslimani, Muslimani i Srbi, Vlasi, Makedonci, Slovenci, Albanci, Mađari, Rumuni, Slovaci, Romi, Rusini i mnogi drugi... svi su bili međusobno toliko izmešani da s vremenom niko više nije znao koje nacionalnosti mu je komšija, niti mu je to bilo važno; često mu više nije bio poznat čak ni vlastiti nacionalni identitet. A ako bi osećanje pripadnosti određenoj naciji ponekad i počelo da se budi, odmah je – i spolja i iznutra – potiskivano duboko, što dublje.

Mnogima je bila posebno važna jedino konfesionalna, religijska pripadnost. Snažnije su se identifikovali

preko vere nego kroz svoju nacionalnu to jest etničku pripadnost.

U najopštijim crtama, svi katolici smatrani su Hrvatima, odnosno Slovencima, pravoslavci su se pretežno ubrajali u Srbe, a za one koji su osećali pripadnost islamu skovana je nova nacionalna odrednica – Muslimani...

Šarolikost verskih praznika bila je potpuno normalna i opšteprihvaćena, štaviše, smatrana je bogatstvom koje je retko gde moguće sresti. Slavljeni su zajednički, a sebe i svoje kulturno i religijsko nasleđe niko nije uzdizao na štetu ili nauštrb drugih. Razlike su se podrazumevale i prema njima se odnosilo s poštovanjem. Očigledno nesvesno, mnogi su osećali da su, po svemu sudeći, u prošlosti zaista bili rodbinski povezani! Pre nekoliko vekova, živeći u vrlo nesigurnim vremenima punim previranja, mnoge porodice naših predaka donesoše odluku da svoju zajednicu podele na tri dela i pristupe trima velikim verskim grupacijama, kako bi imale mogućnost da se po potrebi sklone jedne kod drugih, zavisno od toga čija se veroispovest trenutno nađe na vlasti. Potom vekovima ostadoše zajedno, u susedstvu kao pripadnici različitih verskih zajednica, a uprkos svemu behu bliski jedni drugima – baš kao braća i sestre.

Tek u Nemačkoj polako mi je postajalo jasno pravo značenje višenacionalne životne zajednice.

Četrdeset četiri godine ljudi u Jugoslaviji živeli su u miru jedni s drugima, venčavali se, rađali decu. Najvažniji imperativ bio im je: „Samo da rata ne bude!“

Činilo se da je razorne mine konflikta zaista moguće izbeći izgradnjom novog identiteta. Sećanje na građanski rat, ili bolje reći bratoubilački sukob, koji je u celoj zemlji

divljao za vreme Drugog svetskog rata, vešto je kontrolisano i potiskivano. Krivi su bili uvek oni drugi. Na kraju krajeva – bio je rat, a usred tog konflikta „naša narodno-slobodilačka borba“ iznedrila nam je „bratstvo-jedinstvo“ kao jednu od svojih najznačajnijih tekovina!

Oni *loši* – fašisti, okupatori, neprijatelji, njihove sluge i pomagači... – bili su dežurni krivci za sve zločine. A oni *dobri* bili su pobednici i pisali su istoriju: ništa novo, bio je to stari, poznati obrazac koji vekovima tako dobro funkcionise! Sećanje na pretrpljena ratna stradanja ipak je ostalo duboko utisnuto u duše preživelih. Strah od ugrožavanja vlastite egzistencije i ponovnog krvoprolića, ali i sveopšti konformizam i lagodnost, odlučujuće su doprineli da iskonstruisana crno-bela slika istorije naiđe na tako širok odjek u čitavom narodu. Jugoslavija je išla svojim putem – potpuno samostalno i nezavisno – s previše kapitalističkim uređenjem za Istok, a s preterano komunističkim za Zapad! Bilo kako bilo, za vreme Josipa Broza Tita gotovo svima je bilo dobro, možda i previše. Niko, doduše, nije zarađivao mnogo, ali svi su imali manje-više dovoljno da zadovolje sve osnovne potrebe. I za te blagodeti nisu morali mnogo da rade, nemali broj njih čak nimalo. Zemlja snova! I zaista smo živeli dobro. Imali smo svoje more, planine, ravnice... a istovremeno smo bez viza putovali u gotovo sve zemlje sveta (ako je s nekim zemljama i bio zadržan vizni režim, bila je to manje-više formalnost). U Indiju ili Saudijsku Arabiju, Nemačku, SAD ili Sovjetski Savez, svejedno. Tito je sa svima znao kako treba...

Politiku nesvrstavanja između dvaju globalnih vojnih, političkih i ideoloških blokova trebalo je očuvati i

posle njegove smrti. Uz samoupravljanje, bilo je to jedno od temeljnih načela ondašnjeg „jugoslovenskog eksperimenta“. Posle smrti „doživotnog predsednika“ Tita, na čelu države uveden je rotirajući sistem. Zemlju je vodio predsednik Predsedništva SFRJ, biran po takozvanom republičko-pokrajinskom ključu: na toj jednogodišnjoj funkciji redom su se smenjivali Hrvat, Srbin, Bosanac, Slovenac... Sred republičko-pokrajinskih trzavica, za tih godinu dana niko od njih nije uspevao ni da se snađe na novom položaju, a kamoli da doprinese stabilnosti i kontinuitetu zemlje, o prosperitetu da i ne govorimo. I tako je Jugoslavija iskliznula iz koloseka i silovito jurnula u propast, ekonomska situacija iz dana u dan se pogoršavala. Inflacija je vrlo brzo premašila godišnju stopu od 1.000% i strelovito galopirala dalje.

Umesto da se stvorena zajednica održi, odjednom svi počеше da se prisećaju svog davno potisnutog nacionalnog identiteta.

U prvim redovima na putu diferencijacije bile su crkvene institucije. Ne samo u zemlji, nego pre svega u inostranstvu. S velikim entuzijazmom borile su se i izborile da deca iz Jugoslavije koja su u inostranstvu pohađala postojeće jugoslovenske škole ne budu više zajedno. Novootvorene nacionalne škole nicali su kao pečurke.

U periodu 1984–1986. postalo je najjednom najbitnije ko kojoj naciji pripada. Hrvati su odjednom morali na sav glas da slave katoličke praznike, Srbi pravoslavne. Veronauka postaje glavni predmet i preokupacija. Činjenica da svi potiču iz iste zemlje i da su im koreni, i pored svih razlika, ipak isti, nije više igrala nikakvu ulogu. Četnici i ustaše odjednom dobijaju na aktuelnosti. Izgledalo je kao da je od poslednjeg

rata proteklo tek nekoliko dana. Onaj ko bi tada zauzeo neutralan stav smatran je izdajnikom. Vazduh je postajao sve teži i teži... Nacionalistički fanatici sve popularniji!

Alenka Mirković iz Vukovara piše:

„Te noći zaspala sam tek kada sam se dobro isplakala. Nisam znala užasava li me više sam događaj u Borovu Selu ili ono što on zapravo znači. Bijes, strah, poniženje, nemoć – sve to se u meni izmiješalo i uskuhalo. Osjećala sam kako će se cijeli moj život potpuno okrenuti, možda već sljedećeg jutra, a ja neću znati ni kako, ni zašto, ni zbog koga, ni zbog čega. Osjećala sam da mi moj vlastiti život klizi iz ruku...

Neki ljudi su, te iste noći, pravili planove za odlazak na sigurnije mjesto. Drugi su pak razmišljali o tome da žene i djecu pošalju rodbini s druge strane Dunava, a zatim se pridruže svojim u nekom od 'srpskih' sela. Treći su opet nazivali znance i prijatelje kako bi doznali kome se mogu obratiti da dobiju oružje i uključe se u pripreme za odbranu Vukovara.

Te noći birale su se strane. Te noći počeo je rat.“*

Pravo na postojanje

Kao paralisani, na svega nekoliko stotina kilometara od zemlje svoga porekla, posmatrao sam televizijske snimke

* Iz predstave *Prelazeći liniju*, DAH teatar, Beograd.

beskrajnog svakodnevnog ludila na jugoslovenskim prostorima, koji su sve užasnijim prizorima preplavljivali medije. Iako sam već tada s velikim otporom u sebi uranjao u vode manipulativnog televizijskog medija, svestan pre svega kontrolisanosti i jednoobraznosti njegovih informacija, osećao sam se potpuno nemoćno i beznadežno.

Emina Begović piše iz opsednutog Sarajeva:

„Mislim, u principu sve vrijeme rata ljudi nisu izlazili na tu Trščansku ulicu, jer znali su šta je. Ja sam isto znala šta je. Ali su bili... nekoliko razloga, zbog kojih sam ja izlazila, ipak, na tu ulicu. Jer bio je proveden sistem izlaska na sporedna vrata. Srećom, mi smo imali izlaz na dvorište i moglo se ići preko tog dvorišta. Ali to su stara dvorišta, zemlja je tamo, pa kad padne kiša – blato je. Ja očistim cipele i treba sad da krenem u grad, treba da radim neku predstavu ili da se pojavim na promociji neke knjige, pa je meni nešto važno da se ja uredim, da izgledam lijepo, svi smo mi voljeli da izgledamo lijepo. Onda očistim cipele i, zaboga, kako ću sad ići preko tog dvorišta kad je tamo blato?! A to što na Trščanskoj puca snajper, to nema veze. Neće mene, al' neću isprljati cipele. I bio je još jedan razlog. U mom dvorištu postojala su dva psa... nekih komšija. I vrlo često oni su ih puštali onako slobodno da trčkaraju. Međutim, ja se užasno bojim psa i to je ono – otkad znam za sebe, užasno se bojim psa. Ali otkad znam za sebe, ja se užasno ne bojim snajpera, jer nisam znala šta je to. Znači, ja ne izlazim na dvorište ako

su Čiči i Riki u dvorištu, jer se užasno bojim psa. A snajper neće mene.“*

Nisam sebi hteo da priznam da je to istina. Ali bila je istina. Surova istina. U mojoj zemlji grmeo je rat. U svom najsureovijem izdanju. Svakim danom bivalo je sve gore, sve užasnije. Sve sam odbacio, i zemlju i narod, sve narode koji su „tamo“ živeli, pre svega Srbe, narod svog sopstvenog porekla, i time neminovno samog sebe.

Dotad potpuno nepoznato osećanje stida potpuno me je obuzelo. Stideo sam se ne samo za sebe, nego i u ime svih. Najradije bih se zavukao u najmanju mišju rupu, negde sasvim daleko, samo nisam znao gde. Duboko u meni zjapila je praznina dotad potpuno nepoznatog osećanja elementarne otuđenosti, osećanja da nemam prava da postojim. Utoliko jači bivao je u meni vapaj za životom.

Hteo sam potpuno da izbrišem svoje korene i svoje poreklo i predao sam molbu za prijem u nemačko državljanstvo. Ali time se gotovo ništa nije promenilo. Ubrzo sam dobio nemački pasoš i ponovo sam mogao da putujem kud god sam želeo. Sav novac sa zadovoljstvom sam trošio na putovanja. Ali ta putovanja, iako su me na svoj način ispunjavala nezamenjivim, bogatim iskustvima – često vrlo nalik hodočašćima – ni najmanje nisu uspela da me ponovo približe sebi samom. Naprotiv. Duboko u meni rasla je velika rana. Svakim danom bivala je sve bolnija, neizdrživo bolna.

Što više sam sve odbacivao, a time neminovno i samog sebe, sve više je u meni rasla želja da pomognem. Svima.

* Iz predstave *Prelazeći liniju*, DAH teatar, Beograd.

Pre svega prijateljima i rođacima koji su živeli po celoj Jugoslaviji. Kako, ni sam nisam znao. Noćima i danima sam ih zivkao, telefonirao im i molio da što pre, dok još mogu, napuste to ludilo i dođu kod mene u Nemačku. Nisam imao nikakav plan ni ideju, ali tamo gde ima mesta za mene i moju porodicu, mora se naći mesta i za moje prijatelje, razmišljao sam tada u svojoj mladalačkoj naivnosti.

Prvi talas izbeglica stigao je i u Nemačku.

Prve dođoše i kod mene.

U poslednjem trenutku, samo nekoliko sati pre potpune blokade Sarajeva, moja prijateljica Slavka uspela je sa svoje troje dece (9, 12 i 14 godina) da napusti grad. Njen suprug je u poslednjem trenutku odlučio da ipak ostane u Sarajevu i još na početnoj stanici izašao je iz dupke punog, pretrpanog autobusa. Ta odluka doneta u trenutku, „iz stomaka“, verovatno mu je spasla život. Svi odrasli muškarci, u godinama da mogu da idu u rat, pod pretnjom oružja doslovno su otimani i skidani s autobusa na mnogim kontrolnim tačkama različitih paravojnih formacija. Poneki od njih ubijani su odmah pored autobusa, naočigled svih. Slavkin dvanaestogodišnji sin, prilično izrastao za svoje godine, jedva je uspeo da ostane u autobusu, samo zahvaljujući pribranosti i nepokolebljivosti majke koja je neumorno dokazivala njegov mladalački uzrast.

Više od dva dana čekao sam da konačno stigne njihov autobus; već sam počinjao da strepim da se nije desilo najgore, kad je najzad zazvonio telefon: na vezi je bio vozač autobusa. Objasnio mi je da su upravo prešli nemačku granicu i da će autobus za dobra dva sata stići u Ingolštadt.

Zamolio me je da ih sačekam na stanici i prihvatim troje poprilično traumatizovane dece. Granični policajci nisu dozvolili njihovoj majci da uđe u Nemačku i skinuli su je s autobusa na graničnom prelazu kod Salzburga. Pre nego što je morala da napusti autobus, zamolila je šofera da decu odveze do Ingolštata. U poslednjem trenutku uspela je da mu doturi cedulju s brojem mog telefona.

Ubrzo potom pozvala me je i moja prijateljica Slavka. Bila je potpuno van sebe, na izmaku snaga.

Čim sam na autobuskoj stanici dočekaio decu, koja su se međusobno tešila i hrabrila, i smestio ih u svoj dom, seo sam u auto i krenuo ka Salzburgu. Slavka me je po dogovoru čekala na benzinskoj pumpi pred graničnim prelazom. Na sreću, nisam morao da upotrebim pasoš moje tadašnje supruge, koji sam za svaki slučaj poneo sa sobom. Prešli smo granicu bez ikakve kontrole. Granični službenici imali su pune ruke posla kontrolišući autobuse. Konačno, i ona se obrela sa svoje troje dece u Nemačkoj.

Ali to je bio tek početak. Naš dvoiposobni stan bivao je iz dana u dan sve tešnji. Jedno vreme u njemu je živelo nas četrnaestoro. Danas ne mogu da shvatim kako je to uopšte bilo moguće...

Ali to pitanje nisam sebi nikad postavljao. Mnogo značajnije bilo mi je pitanje kako je moguće da ljudi koji su do juče bili dobre komšije i prijatelji – odjednom počnu da pucaju jedni na druge. Da li je mir uopšte moguć?

Slavka, moja prijateljica iz Sarajeva, pobegla je iz opkoljenog grada ne bi li spasla život svoje dece i svoj vlastiti. Htela je da ostane u Nemačkoj samo kratko – „To ludilo sasvim sigurno ne može dugo trajati, znam ja sve njih, to

su dobri i čestiti ljudi, neće dozvoliti da se ludilo raširi...“, govorila je Slavka, i dalje puna pouzdanja i vere u ljude i njihovu čovečnost. Čim se sve smiri, što pre, vratiće se kući. Bila je profesor na Sarajevskom univerzitetu i uzela je odmor da bi za nekoliko nedelja mogla da se vrati. Ali rat je trajao i trajao...

Nemački jezik nije baš dobro znala, da bi preživela s decom morala je da prihvati posao u poslastičarnici jedne modne kuće. Polako joj je bivalo sve očiglednije da zauvek mora da se oprostí ne samo od svoje akademske profesije, nego i od svog doma, prijatelja, otadžbine. Posle tri godine konačno je i njen muž uspeo da dođe u Nemačku. Ali nisu više uspeli da spasu već razoreni brak. Iako i sama Srпкиnja, za sve su joj, pre svega za njeno vlastito stradanje, bili krivi Srbi. Njen gnev usmeren prema Srbima i svemu srpskom teško se može opisati. Deca su osećala tu odbojnost i odvojenost. Istovremeno su, kao izraz svojevrsnog izjednačavanja, bila sve više vezana za deku i baku.

Iz lojalnosti prema majci odbacivali su i vlastitog oca, i sve što je bilo vezano za islam, jer on je bio musliman. Škola im je postala veoma bitan oslonac u životu. Učili su više nego odlično i bili primerni, ne samo u školi. Vrlo brzo su se dobro integrisali u novu društvenu sredinu. Možda i predobro! Pogotovo najmlađi sin. Želeo je da isproba sve, sve što nudi jedna tako visokocivilizovana društvena zajednica – do konzumiranja droge. Kad je to izašlo na videlo, u želji da ga otrgne iz tog okruženja i pomogne mu, majka je brzo donela odluku: doslovno preko noći ponovo su napustili grad i preselili se u Minhen da bi tamo iznova krenuli od nule.

Sin je odmah pošao na terapiju, bio je gotovo izlečen, završio je školu i zaposlio se. Počeo je da se zanima za svoje korene, da istražuje po internetu, sluša srpsku muziku, uz sve veću podršku čitave porodice. Zajedno su počeli da napuštaju put samoodbacivanja i samouništenja.

Konačno je odlučio da se jednom za sva vremena okani droge. „Samo još jednom, poslednji put – i onda nikad više!“ Od prijatelja s kojim se upoznao u terapijskom centru dobio je za 21. rođendan još jednu, poslednju dozu. I ona je zaista bila poslednja. Nekoliko sati kasnije majka ga je našla mrtvog u zajedničkom stanu...

U takvim trenucima život počinje da gubi svoj smisao... Koje skrivene dinamike deluju u pozadini? Koja odluka je ispravna? Da li je uopšte bilo ispravno pobeći iz Sarajeva? Jesam li učinio nešto dobro time što sam ih pozvao i tako im pomogao?

* * *

Kada je počelo bombardovanje Beograda, Mirko, jedan od mojih najboljih prijatelja, ostao je uprkos svemu u Beogradu. Iako su on i njegova supruga bili profesori na Beogradskom univerzitetu, uprkos bombardovanju morali su, kao i svi ostali, svakodnevno da se pojavljuju na poslu. Mada posla faktički nije bilo jer su studenti dobili vanredan raspust za vreme paklenih dejstava NATO-a. Zbog proglašenog vanrednog stanja i nestašice goriva često nije više funkcionisao ni javni prevoz. I tako su moj prijatelj i njegova supruga gotovo svakodnevno išli pešice na fakultet. Dva puta dnevno preko Brankovog mosta koji

se u to vreme, u vreme kada je NATO pretio da će uništiti sve mostove, činio neizmerno dugim. Tada su spoznali koliko duboko je uopšte moguće doživeti strah:

„Strah koji osećaš kada se nalaziš nasred mosta i odjednom začuješ sirene koje upozoravaju da se približavaju bombarderi – ne može se opisati. Znaš da što pre moraš u najbliže sklonište. Imaš osećaj da ti žilama ne teče krv nego led. Za nekoliko trenutaka ostaješ kao skamenjen, sleđen od straha... A onda shvatiš da ionako nemaš nikakvih šansi. Svejedno šta činio, bilo da kreneš nazad ili pokušaš da požuriš napred – potpuno je svejedno. Već ti se čini da je svemu ionako kraj. Požurio ili ne, išao lagano dalje ili ne, svejedno šta činio – bombe su ionako brže i od tebe bi postala samo kolateralna šteta, koga to uopšte zanima? Na kraju, nisi bio cilj ti ili ostali mnogobrojni ljudi koji su trenutno s tobom na mostu, ili u bolnici, 'slučajno' pogođenoj uprkos svim reklamama za visokoprecizne moderne sisteme naoružanja. Sve je uzalud, potpuno besmisleno...

I onda, u sledećem trenutku odjednom osećaš kako ti se žile i mišići ponovo pune snagom. Osećaš da krv ponovo počinje da teče tvojim telom i osećaš snažnu čežnju i životnu radost. Istovremeno imaš osećaj da si ostao potpuno sam na celoj planeti, odsečen od svega i svih, odsečen od svog civilizovanog sveta. Odjednom osećaš da ti je oduzeto pravo da postojiš.

Ali istovremeno shvataš da upravo iz tog stanja izvire i raste nova snaga i želja za životom, želja da

preživiš. Ponosno i s mnogo dostojanstva nastavljaš da koračaš napred, sasvim mirno i lagano, uprkos protivavionskom alarmu, uprkos bombama, NATO-u, uprkos celom svetu...

I svaki put kada živ pređeš preko mosta, osećaš neku vrstu radosti i zahvalnosti što ti je i ovog puta uspelo i što si i ovog puta ostao živ. Počinješ duboko da spoznaješ pravo značenje reči 'sreća'.

Možda zvuči čudno, ali ponekad mi izgleda kao da smo tek kroz rat spoznali pravu vrednost mira i naučili da vrednujemo i poštujemo život.

Danas mi se sve to čini tako dalekim, kao ružan san. Probudiš se i znaš da nikad više neće biti isto kao pre. Slutiš da su ljudi oko tebe sanjali isti san i osećaš se nekako na čudan način povezan s njima. Osećaš i znaš – ovde pripadaš, ovde imaš potpuno pravo da pripadaš. Istovremeno osećaš i duboku otuđenost i odbačenost. Onaj drugi svet je, doduše, sve prisutniji, sa svojim bankama i velikim šoping-centrima. To ti čak daje i neku vrstu sigurnosti, misliš: 'Neće valjda tako olako bombardovati sopstvene banke i prodavnice!' Ali te nikako ne napušta osećanje da tu nešto nije u redu. Osećaš da vrlo rado žele da te vide kao jednog od revnosnih konzumenata i mušterija, ali na tebe ne gledaju kao na ravnopravnog čoveka, i dalje je primarno osećanje da od tebe stalno nešto očekuju!

Pravo na postojanje potpuno si izgubio i čak se polako navikavaš na to. Misliš – najgore je valjda prošlo, život teče dalje. Samo još da prođe i bes koji

osećaš duboko u sebi! Valjda će se s vremenom i to desiti..."

Porodični raspored pomogao mi je da prebrodim duboke kratere koji su nastali u mojoj duši za vreme poslednjeg jugoslovenskog rata. Oduševljen dejstvom i širokim spektrom mogućnosti na putu pomirenja, pre desetak godina započeo sam svoj rad u polju poretka ljubavi u Srbiji.

Uz pomoć poretka ljubavi postalo mi je jasno da konflikt i rat ne nastaju negde napolju, nego kao pritajene mine borave duboko u nama, čekajući povoljan trenutak da se aktiviraju, ponekad kao ni iz čega – da razlozi za konflikte, bolesti ili patnju u sadašnjem životu često leže u dalekoj prošlosti. Mnogi od njih imaju veze s konfliktom, traumom ili ratnim stradanjem naših predaka. Uz pomoć odabranih predstavnika, u poretku ljubavi ubice i žrtve možda prvi put mogu da se pogledaju. Vrlo je šarolik spektar mogućnosti i uzroka. Pomirenje često nije moguće ostvariti odmah. Potrebno je vreme. Od žrtava se često traži oprostaj. Često se može videti da je njima svega dosta i da samo žele svoj mir. Kada se pojave ubice, pojavi se i strah od njih i potrebno je vreme da ga ponovo prevaziđu i da se pomire. Pogotovo je ubicama potrebno vreme da bi konačno mogle da pogledaju na svoje žrtve i razviju saosećanje za njih. One se uglavnom i dalje osećaju kao da su u pravu. Često se može videti da se boje da se otvore doživljaju saosećanja za žrtve, kao da se plaše da će biti ismejane i odbačene od strane pripadnika sopstvene grupe, to jest vlastitog naroda. Potrebno im je vreme da

postanu spremni da pogledaju preko granica sopstvenog ega i prevaziđu svoje JA i MI, kao i savest svoje grupe, da pogledaju na druge, na žrtve, kako bi im priznali i dali pravo na postojanje, a na taj način to isto pravo otkrili i u sebi i za sebe.

Osnovi porodičnog rasporeda

Porodični raspored može nam pomoći da spoznamo uzroke konflikata, strahova, blokada, uzroke patnje zbog nesrećnih ljubavi, problema na poslu ili u drugim partnerskim odnosima, kao i različitih bolesti, i da nas usmeri na put njihovog isceljenja i prevazilaženja konfliktnih situacija. On se ne bavi samo površinom simptoma, nego traga za njihovim korenima i probleme rešava na mnogo dubljem nivou, tamo gde su i nastali. Za kratko vreme može da dovede do trajnih promena. Može se raditi individualno ili u grupi, pred kojom pojedinac u svega nekoliko rečenica iznosi simptome koji ga onemogućavaju i smetaju mu u životu.

Ono što ovaj pristup čini osobenim jeste to da klijent po ličnom osećaju bira među ljudima prisutnim u grupi po jednog predstavnika za sebe i nekog od članova porodice: na primer, oca i majku, voljenu osobu, ženu, muža, starije i mlađe dete, ili pak nekoga za određeni problem, simptom, blokadu i slično.